

Poesididaktik och kulturell hållbarhet – bortom mätbarhetens horisont

Karolina Pettersson

Sammanfattning

Artiklens övergripande syfte är att diskutera poesididaktik i relation till kulturell hållbarhet. Artikeln utgår ifrån en tidigare genomförd studie om hur poesin hanteras inom ämnesläroprogrammets svenskämne. Det empiriska materialet består av åtta intervjuer med universitetslärare från åtta olika universitet om deras yrkesmässiga förhållande till poesi. Resultaten visar att förekomsten av poesi skiljer sig markant åt på de olika lärosätena och samtliga lärarutbildare anser att poesin har eller borde ha en viktig roll inom ämnesläroprogrammet och anger pragmatiska, didaktiska, kulturbärande samt emancipatoriska argument för detta. Lärarutbildarna anser att poesin får stå tillbaka till förmån för mer prosaorienterade texter och de menar att både studenter och många lärare tycker att poesin är svår och abstrakt att arbeta med, vilket enligt lärarutbildarna delvis har att göra med kravet på mätbarhet inom gymnasieskolan och inom ämnesläroprogrammet. I artiklens avslutande del diskuteras didaktiska implikationer från ovan nämnda studie utifrån ett kulturellt hållbarhetsperspektiv. Artikeln är relevant för både svensk läroprogrammet och gymnasieskolan och den kan bidra till att synliggöra poesididaktikens möjligheter ur ett kulturellt hållbarhetsperspektiv i gymnasieskolans svenskämne och inom svensk läroprogrammet.

Nyckelord: efferent läsning, estetisk läsning, gymnasieskola, kulturell hållbarhet, läroprogrammet, poesi, poesididaktik, svenskämnet, utbildningsfilosofi

Karolina Pettersson är adjunkt i ämnet svenska vid institutionen för språk, litteratur och läroprogrammet på Högskolan Dalarna. Hon har tidigare arbetat som lärare på gymnasium, folkhögskola och på Komvux.

Pettersson

Abstract

The overall purpose of this article is to discuss poetry didactics in relation to cultural sustainability. The article is based on a previously conducted study of how poetry is handled within the subject Swedish in teacher training education. The empirical material consists of interviews with eight university teachers from eight different universities about their professional relationship to poetry. The results shows that the prevalence of poetry differs significantly at the different universities. The teacher educators believe that poetry has or should have an important role in teacher education, and they state pragmatic, didactic, cultural and emancipatory arguments for this. The teacher educators argues that poetry is left behind in favor of more prose-oriented texts and they also express that many teachers find that poetry is difficult and abstract to work with, which partly has to do with the requirement for measurability. In the concluding part of the article, didactic implications from the above-mentioned study are discussed from a cultural sustainability perspective. The article is relevant for both Swedish teacher education and upper secondary school and it can contribute to make the possibilities of poetry didactics visible from a cultural sustainability perspective in upper secondary school and within Swedish teacher education.

Keywords: Aesthetic reading, Cultural sustainability, Efferent reading, Poetry, Philosophy of Education, Poetry didactics, Teacher education, the Swedish subject, Upper secondary school

Introduktion

Poesi finns närvarande i många av livets situationer. Födelsedagar och vigslar firas ofta med en dikt och på sociala medier delas och skärmdumpas diktrader frekvent. Genom lätttexter och via den digitala textkulturen bekantar sig ungdomar dagligen med det poetiska språket och arrangemang som *Ortens bästa poet* och SM i *Poetry slam* visar en renässans för poesin i vissa sammanhang och former. Under mina femton år som lärare på gymnasiet, vuxenutbildningen och inom lärarutbildningen har poesin varit en del av min undervisning. Min erfarenhet är att poesin inte bara utvecklar elevernas världsbild och självinsikt utan även deras språkliga lyhörddhet.

Eftersom lyrik är en av de stora litteraturvetenskapliga genrerna vid sidan av epik och dramatik förväntas lyriken finnas med i alla kurser inom svenskämnet på gymnasiet (Skolverket, 2011) och svenskklärare behöver därför kunskap och metoder för att kunna arbeta med poesi i svenskundervisningen. Trots det uttalade kravet på poesiundervisning inom gymnasieskolan visar flera forskare att många lärare tycker att det är svårare att undervisa i poesi än i annan litteratur (Dahlbäck m.fl., 2018; Sigvardsson, 2020). Detta väcker frågor om hur lärarutbildningen behandlar poesididaktiken och genom den här studien vill jag belysa poesins roll inom lärarutbildningen, något som det finns lite forskning om. Jag vill också föra ett resonemang om poesididaktik i relation till begreppet kulturell hållbarhet.

År 2015 antog FN:s generalförsamling resolutionen Agenda 2030 för hållbar utveckling. 193 medlemsländer i FN har förbundit sig att arbeta för att uppnå en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar värld till år 2030. Huruvida den kulturella hållbarhe-

ten ska betraktas som en fjärde grundpelare inom hållbar utveckling eller som en del av den sociala hållbarheten diskuteras fortfarande (Soini & Birkeland, 2014) men Förenta nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur (UNESCO) slår fast att "Culture is who we are and what shapes our identity. No development can be sustainable without including culture" (UNESCO u.å.).

Kulturell hållbarhet är en konstruktion av två ord som var för sig är mångtydiga. Vad är till exempel hållbar poesi? En möjlig användning av begreppet är att den poesi som förmedlar ett aktivistiskt engagemang i miljöfrågor eller demokratiska processer är kulturellt hållbar. I en sådan definition betonas poesins (och konstens) didaktiska uppdrag. Poesin ska förmedla ett budskap. Om hållbar utveckling reduceras till att endast handla om att förmedla rätt och fel utifrån ett klimatperspektiv riskerar estetiska och kulturella frågor att utestängas. I den här artikeln vill jag därför förhålla mig till begreppet kulturell hållbarhet med en annan och delvis vidare definition där kulturell hållbarhet innebär ett erkännande av undervisningens estetiska inslag och de unika möjligheter som konsten erbjuder för att gå i dialog med den omgivande världen. Detta resonemang ligger nära delar av den här artikelns teoretiska ramverk som består av Biestas (2011) teori om utbildningens svaghet.¹ Detta begrepp bör förstås som en motsats till det lärande som Biesta menar präglar allt för mycket undervisning idag – ett lärande som fokuserar på en effektiv produktion av fördefinierade lärandemål. Att i stället fokusera på utbildnings svaghet innebär, enligt Biesta, att läraren väljer en svårare pedagogik där eleverna ges möjlighet att utforska ett ämnes hela innehåll utifrån sin egen unikheter. Biesta benämner denna form av utbildning som svag eftersom resultatet av en sådan process varken kan mätas eller garanteras. Återkommande i Biestas argumentation är det eftersträvansvärda med subjektivering vilket är den del av utbildningen som bidrar till att göra eleverna till autonoma individer och egna subjekt med förmåga till ansvar och handling. Utifrån ett lärarutbildningsperspektiv kan subjektivering förstås som att utbildningen ska erbjuda studenterna frihet, vilket kan innebära att fatta självständiga beslut och att uppmuntra till kritiskt tänkande. Biesta betonar dock att det inte enbart handlar om självständigt tänkande utan att subjektivering alltid sker i en gemenskap av samhällsligt engagemang och han uppmuntrar till en mer politisk dimension i det medborgarskap som skolan ska rusta sina elever för (Biesta, 2011).

Subjektivering är alltså en av tre skilda men relaterade funktioner som Biesta (2011) menar att utbildning utgörs av. Förutom subjektivering är även kvalifikation och socialisation centrala teoretiska begrepp i den här artikeln. Kvalifikation kan inom lärarutbildningen förstås som att studenterna får kunskap, förståelse och kompetens för att kunna fungera som lärare i arbetslivet men även för att kunna fungera politiskt som medborgare. Socialisation handlar om att utbildning förmedlar de normer, värderingar och traditioner som finns i samhället. I artikeln *The future of teacher education: Evidence, competence or wisdom?* (Biesta, 2012) diskuterar Biesta hur utbildningens funktioner kan komplettera varandra men även hamna i konflikt med varandra. Biesta skriver:

¹ Min översättning. Biesta använder begreppet *the weakness of education*.

Pettersson

An example of potential synergy is the way in which in vocational education the teaching of particular skills at same time functions as a way to socialise students into particular domains of work, into professional responsibility and the like. An example of potential conflict is that where a constant pressure on testing and exams, which is perhaps an effective way to drive up achievement in the domain of qualification, can have negative impact on the domain of subjectification if it teaches students that competition is always better than cooperation. (Biesta, 2012, s. 14)

Medan Biestas teorier är artikelns övergripande teoretiska ramverk fungerar Rosenblatts (2002) begrepp *estetisk* och *efferent* läsning som ett verktyg för att analysera resultaten. Med estetisk läsning avser Rosenblatt ett känslomässigt, personligt och kreativt förhållningssätt till läsningen. Estetisk läsning är, enligt Rosenblatt, inte ett självändamål utan snarare en del av läroprocessen som innefattar förmågan att förhålla sig rationellt till de känslomässiga reaktioner som läsningen ger upphov till. Det andra begreppet som Rosenblatt använder för att illustrera läsning av skönlitterär text är den efferenta läsningen. Det är en läsning vars syfte är att hitta den information som behövs för att till exempel svara på lärarens frågor eller för att skaffa sig nödvändig information i en vetenskaplig rapport.

Läroutbildningen har i större utsträckning än någon annan högre utbildning i Sverige stått i fokus för debatt och granskning (Lundahl, 2020) och läroutbildningens starka koppling till skolan gör artikeln relevant för den pedagogiska praktiken. I den krisdiskussion som förs angående elevers läsande fokuseras intresset oftast mot klassrumsundervisningen och på samma sätt förhåller det sig med svensk litteraturredidaktisk forskning. Det är anmärkningsvärt att så lite intresse riktas mot de blivande svensklärarnas egen utbildning då det finns goda skäl för att hävda en direkt koppling mellan innehållet på läroutbildningen och den undervisning som eleverna sedan möter i skolan (Bergöö, 2005; Ulfgard, 2015 m.fl.). Mot bakgrund av ovan anförda forskningsbehov är syftet med föreliggande artikel att dels belysa poesins ställning och funktion inom svenskämnet på ämnesläroutbildningen, dels att undersöka potentialen i mötet mellan poesiredidaktik och kulturell hållbarhet. Forskningsfrågorna i denna studie är:

1. Hur beskriver och motiverar de intervjuade läroutbildarna poesiundervisningen?
2. Hur kan läroutbildarnas utsagor om poesiundervisningen diskuteras utifrån begreppet kulturell hållbarhet?

Studien som presenteras i artikeln har tidigare lagts fram inom ramen för magisterprogrammet.² I nästkommande avsnitt beskrivs artikelns avgränsningar och definitioner och därefter redogörs för forskning inom poesiredidaktik och för den tidigare

---

² Pettersson, K. 2020. Läro lärare lyrik – Poesins roll inom ämnesläroutbildningens svenskämne. Magisteruppsats, Högskolan Dalarna. <http://du.diva-portal.org/smash/get/diva2:1522374/FULLTEXT01.pdf>

nämnda magisteruppsatsens metod och viktigaste resultat. I artikelns avslutande del diskuteras kulturell hållbarhet och didaktiska implikationer med relevans för både gymnasieskolan och ämneslärarutbildningen.

Avgränsningar och definitioner

I den här artikeln har jag valt att använda poesi, dikt och lyrik synonymt då den forskning och litteratur som finns blandar begreppen flitigt. Även gymnasieskolans läroplaner och universitetens kursplaner blandar begreppen frekvent. I artikelns avslutande delar diskuteras samtida och kanoniserad poesi. Med samtida poesi menar jag poesi som är författad av poeter som är verksamma när den här artikeln skrivs. Kanon betyder rättesnöre eller norm och i den här kontexten definierar jag kanon utifrån Bergsten och Ellerströms (2004) definition. De menar att kanon är den norm som visar en kollektiv åsikt under en lång tid. För att avgränsa studiens omfattning är det endast läsning av poesi som undersöks vilket innebär att skrivande poesi inte kommer att behandlas. Läsning är en komplex process som går att definiera på många olika sätt (Reichenberg, 2008). I den här uppsatsen använder jag begreppet läsning i dess traditionella betydelse där någon läser en text från ett papper eller en skärm.

Tidigare forskning

År 2020 disputerade Sigvardsson med avhandlingen *Möten med dikten: Poetiska läspraktiker inom och utanför gymnasieskolan*. Avhandlingen innehåller fyra tidigare publicerade artiklar där den fjärde är av särskilt intresse för den här artikeln då Sigvardsson i den fokuserar på gymnasielärares uppfattningar om poesididaktik (Sigvardsson, 2019). Enligt lärarna syftade undervisningen om poesi främst till att eleverna skulle få estetiska upplevelser. Analysen visade dock att lärarna i första hand gav strategier för gemensam textanalys snarare än att arbeta med tolkningar och elevernas personliga meningsskapande. I den sista delen av avhandlingen diskuteras de trender och resultat som synliggjorts i de fyra artiklarna. Resultaten indikerar enligt Sigvardsson att de poetiska texterna kan medge särskilda möjligheter i och utanför klassrummet men att arbetet med poesi samtidigt innebär "utmaningar som inte kan lösas med allmänna litteraturredidaktiska strategier utan kräver en förståelse av poesiundervisningens specifika innehåll och förutsättningar" (Sigvardsson, 2020, s. 109). Sigvardsson lägger i sin avhandling fram förslag till lärarutbildningen. Hon skriver att lärarutbildningen bör stötta de blivande lärarnas egna estetiska upplevelser av poesin för att de ska kunna utvecklas till trygga lärare. Hon menar, utifrån sin egen och andras forskning, att njutningen av poesi i hög grad verkar vara relaterad till upplevelsen av relevans kring ämnet och därför bör lärarstudenternas individuella utforskningar av poesin uppmuntras. Samtidigt poängterar Sigvardsson att det inte finns någon motsättning mellan kunskap om text och form och upplevelsen av poesi. Andersson (2019) betonar att elever måste ha begrepp och kunskap om lyriken som genre och dess kulturella tillhörighet för att, med ett gemensamt språk, kunna förstå en dikts fulla innehåll. Han argumenterar också för att en alltför ensidig betoning av den personliga läsningen inte leder till "en ökad förståelse av den lyriska genrens

Pettersson

specifika uttrycksmedel och funktionella stilgrepp” (Andersson, 2019, s. 68) men poängterar samtidigt att undervisningen aldrig får ”urarta till själlös begreppsexercis, utan måste grundas i läsupplevelsen” (Andersson, 2019, s. 69).

Alfredsson (2018) har skrivit *The "effanineffable" weakness of poetry: the duality of bringing poetry into the teacher training classroom*. Där diskuterar han utifrån Biestas (2011) teori om utbildningens svaghet hur man i lärarutbildningen kan arbeta för att motverka studenternas osäkerhet för att undervisa i poesi. Poesi kan enligt Alfredssons vara både svår och allvarlig men också enkel och rolig vilket han benämner som poesins grundläggande dualitet. Han menar att om lärarutbildare tar in poesin på lärarutbildningen och verkligen omfattar den dualitet som poesin besitter kan poesin bli mindre svår och prestigefylld. Om dualiteten inte uppmärksammas finns det enligt Alfredsson en risk att studenterna uppfattar poesin som svår, tråkig och meningslös.

Även i *Views of poetry as a competence expressed by students in teacher education* (Dahlbäck m.fl., 2018) lyfts den osäkerhet som de blivande lärarna upplever för att undervisa i poesi. Studien visar att en majoritet av studenterna känner sig osäkra på hur de ska kunna engagera eleverna i poesiundervisning. En anledning till denna osäkerhet kan enligt Dahlbäck och kollegor (2018) vara att den svenska läroplanen sedan 2011 har varit inriktad på att skapa mätbar och evidensbaserad kunskap i skolan. Resultatet visar även att bristen på kunskap om estetiska uttryck begränsar lärarstudenternas kunskapsutveckling.

Degerman (2012) har i sin avhandling anlagt ett metaperspektiv på det svenska litteraturdidaktiska fältet. Hans avhandling är en genomlysning av tretton avhandlingar. Även om inte poesin är av primärt intresse i Degermans avhandling skriver han vid flera tillfällen om poesins roll inom litteraturdidaktiken:

Över huvud taget finns, i många av de anglosaxiska försvarsskrifterna för litteraturen och för poesin, anspråk som saknas i de mer empiriskt ”objektiva” studierna inom den svenska litteraturdidaktiken. I ett internationellt perspektiv är det alltså framför allt lyriken som står i centrum i försvarstalen för litteraturen, medan den svenska litteraturdidaktiken med få undantag koncentrerar sig på berättelsen och de berättande genrerna. (Degerman, 2012, s. 275)

I citatet ovan visar Degerman att poesin får stå tillbaka till förmån för de berättande genrerna.

Lundström och kollegor (2011) diskuterar hur synen på mätbar kunskap och det vetenskapliga förhållningssättet påverkar läsning och undervisning av litteratur. Resultaten av deras studie visar att det kan vara problematiskt att översätta litteraturläsandets möjligheter till mätbara kunskapskrav och forskarna visar med stöd av aktuell forskning hur det nyttotänkande som kan ligga bakom skolans idé om det mätbara också ifrågasätts av flera forskare. Dahlbäck med kollegor (2019) anser att det inom gymnasieskolan finns en konflikt mellan kravet på mätbarhet och utbildningens demokratiska syften och att denna konflikt även finns inom lärarutbildningen.

Sammanfattningsvis betonar den poesididaktiska forskningen att såväl den analyserande närläsningen med fokus på form och den mer personliga upplevelsen av poesin behövs i undervisningen och att dessa olika ingångar inte bör betraktas som varandras motsatser. Flera studier visar att det finns en osäkerhet kring poesiundervisning både bland lärare och elever och att kravet på mätbarhet i skolan verkar stå i vägen för en framgångsrik poesiundervisning. Både gymnasieskolans läroplan så väl som den litteraturdidaktiska forskningen argumenterar för poesins värden och på gymnasiet förväntas svensklärare undervisa i poesi på ett meningsfullt sätt (Sigvardsson, 2020). Men hur väl förberedda är de blivande svensklärarna för detta uppdrag? Det finns endast ett fåtal studier med särskilt fokus på ämneslärarutbildningen i svenska och ingen vetenskaplig studie verkar specifikt fokusera på poesins roll inom svensklärarutbildningen. Min förhoppning är därför att, genom denna artikel, skapa ett vetenskapligt didaktiskt bidrag om poesiundervisning inom ramen för ämneslärarutbildningen på svenska lärosäten.

Metod

Den här artikelns syfte är dels att belysa poesins ställning och funktion inom svenskämnet på ämneslärarutbildningen, dels att undersöka potentialen i mötet mellan poesididaktik och kulturell hållbarhet. Studien som ligger till grund för den diskussionen har tidigare lagts fram inom ramen för magisterprogrammet och i följande avsnitt beskrivs den studiens metod. Jag valde intervju som metod då jag ville utveckla mer kunskap om lärarutbildarnas uppfattningar, upplevelser och agerande. Jag har också studerat litteraturlistor från de kurser lärarna undervisar i. Detta har gjorts, dels för att undersöka på vilket sätt det som informanterna har sagt vid intervjutillfället återspeglas i deras val av kurslitteratur, dels för att undersöka urvalet av dikt i sig. Det finns en risk att visst poetiskt innehåll inte kom med i min granskning av litteraturlistorna eftersom enskilda dikter kan förekomma som en del i annat litteraturdidaktiskt innehåll och även förmedlas direkt i undervisningssituationer utan att finnas med i litteraturlistorna. Artikelns kvalitativa ansats visar sig i både forskningsfrågor, metodval samt i hur resultaten diskuteras i artikelns avslutande del. Det utesluter inte att jag också har ägnat mig åt viss kvantifiering till exempel när jag har räknat hur många poeter som finns representerade i de intervjuade lärarnas litteraturlistor för att synliggöra urvalet av dikt inom utbildningen.

Jag har intervjuat åtta universitetslärare från åtta olika universitet, samtliga undervisande lärare inom svenskämnet på ämneslärarprogrammet, om deras yrkesmässiga förhållande till poesi. Intervjuerna genomfördes digitalt via IT-plattformen Zoom. Intervjuerna ägde rum under perioden april 2020 till oktober 2020 och de var 45–55 minuter långa. För att pröva frågorna och öva på rollen som forskare genomfördes två pilotintervjuer vilket medförde att vissa av frågorna revideras, togs bort och att två frågor lades till. Efter att åtta intervjuer hade genomförts började svaren likna varandra och jag ansåg att fler intervjuer inte skulle generera någon ny kunskap. Det tyder enligt Kvale och Brinkman (2014) på att materialet hade nått en mättnadspunkt. Antalet informanter är oftast få i en kvalitativ studie eftersom forskaren söker djup

Pettersson

snarare än bredd (Bryman 2018). Av forskningsetiska skäl har jag valt att inte ange universitetslärares akademiska titlar i anslutning till namnen men en av informanterna var vid intervjutillfället anställd som adjunkt, två som professorer och fem som lektorer. De fingerade namnen presenteras här i bokstavsordning: Anna, Barbro, Cecilia, David, Erika, Fredrik, Göran och Håkan.

För att analysera det insamlade materialet har jag använt mig av kvalitativ innehållsanalys. Innehållsanalys är ett angreppssätt där forskaren på ett systematiskt sätt försöker behandla innehållet utifrån vissa kategorier (Bryman, 2018). Bryman påtalar en del möjliga problem med innehållsanalysen som metod. Bland annat menar han att utformningen av en kodningsmanual i princip är omöjlig att göra utan ett visst mått av tolkning från forskaren sida. Bryman anser dock att analysmetoden kan finna svar på den typen av frågor genom kompletterande information och att metoden egentligen är mycket flexibel och användbar i olika typer av forskning. Förutom innehållsanalysen av intervjuerna har jag också studerat litteraturlistor för de kurser informanterna undervisat i. Barbro och Erikas litteraturlistor har jag inte tagit del av eftersom de inte ville dela dem med mig då litteraturen delvis skulle bytas ut inför nästa kurstillfälle. Jag började mitt analysarbete med att söka en helhetsbild genom att först lyssna igenom och sedan transkribera materialet ordagrant i skriftspråklig form. I samband med genomläsningen framträdde fem olika teman och i tabell 1 framgår hur utsagor tolkades in i dessa teman:

Tabell 1.

Fem teman framträdde ur analysen av intervjuerna med de åtta lärarna.

Temat	Exempel på utsagor
Förekomst av poesi	Cecilia: <i>Poesin har väl en ganska stor roll, inte så mycket som prosatexter men det finns med litegrann i alla fall.</i>
Lärares motiveringar för poesiundervisning	Fredrik: <i>Här tror jag poesin kan vinna terräng i och med att få läsa långa texter idag. I och för sig är poesin väldigt förtäta på olika sätt men det tar inte så lång tid att läsa en dikt jämfört med en roman eller novell.</i>
Lärares reflektioner kring poesins roll	Barbro: <i>Det är tydligt att poesin får stå tillbaka till förmån för romanen, den ser man som mer nyttig.</i>
Urval av dikt	Erika: <i>Vi har ju klassiska diktare i de litteraturvetenskapliga kurserna: Goethe, Boye, Sapfo, Ferlin. Sen har vi tidigare haft, men de har försvunnit: Kristina Lugn och modernistisk lyrik.</i>
Lärares eget poesiintresse	Håkan: <i>Jag har nog aldrig läst så mycket poesi däremot är jag en stor skönlitterär läsare.</i>

Vid analysen användes dels Rosenblatts (2002) litteraturdidaktiska begreppen *estetiskt* och *effert läsning*, dels de mer utbildningsvetenskapligt orienterade begreppen från Biestas distinktion mellan *kvalificering*, *socialisering* och *subjektivering*.

I samma stund en studie som involverar människor påbörjas finns det en etisk dimension i relationen mellan forskaren och informanten. De forskningsetiska principerna med informerat samtycke, aidentifiering samt möjligheten att avsluta sin medverkan (Vetenskapsrådet, 2012) har använts genom forskningsarbetet och jag har hela tiden försökt att väga studiens intresse mot informanternas behov av att de själva och deras verksamhet ska bli rättvist porträtterade.

Jag arbetar själv som undervisande lärare inom litteraturdidaktiska kurser på ämneslärarutbildningen och har gått in i den här studien med den förförståelse som det innebär. En möjlig risk med att vara så involverad i det man studerar är enligt Helgesson (2015) att forskaren blir mindre öppen i sitt förhållningssätt eftersom erfarenheten redan är så stor. Han lyfter även fram de fördelar som finns med att forska i det som är välbekant, bland annat att det blir möjligt att gå djupare in i forskningen när tid inte behöver läggas på att förstå och sätta sig in i miljön. Jag har försökt att kontinuerligt reflektera över mina egna föreställningar bland annat genom att granska mina tolkningar med en medvetenhet om min egen förförståelse. För att läsaren ska kunna bilda sig en uppfattning om studiens innehåll och kunskapsbidrag har jag försökt att vara så transparent som möjligt i studiens alla steg. Vid analysen av intervjuerna i relation till Rosenblatts begrepp estetisk och efferent läsning blev det tydligt att det inte alltid är enkelt att överföra begrepp från en kontext till en annan. Min uppfattning är dock att Rosenblatts begrepp har varit relevanta för att förstå och diskutera resultatet.

Resultat

Resultaten från de åtta semistrukturerade intervjuerna kommer i det följande att presenteras utifrån de fem teman som framträdde under analysarbetet. Analysen presenteras i tre steg. Först lägger jag fram min tematiska analys av det insamlade materialet och i den avslutande diskussionen analyseras resultatet utifrån Rosenblatts och Biestas begrepp och där presenteras även studiens didaktiska implikationer ur ett kulturellt hållbarhetsperspektiv.

Förekomsten av poesi

I de litteraturdidaktiska kurserna på ämneslärarprogrammet där Anna, Cecilia och Göran undervisar finns poesin representerad på flera sätt och de ger alla exempel på övningar, analysverktyg och föreläsningar där poesin har en central plats. Göran är den av de tre lärarna som tydligast lyfter fram poesin i de litteraturdidaktiska kurserna. Han menar att lyrik har en central plats i hans kurser och att lärarstudenterna bland annat får öva på lyrikanalys, egen produktion av dikter samt delta i explicita föreläsningar om poesins historia och funktion. Anna säger:

Jo, men jag tycker att poesin finns med ganska tydligt, faktiskt lite mer på senare år. Inte som romaner och sådär men vi har i alla fall flera seminarier som vi endast ägnar åt lyrik. (Anna)

Även i Erikas och Davids kurser finns poesin representerad om än i något mindre omfattning än i Annas, Cecilias och Görans kurser. Erika beskriver, till skillnad från Anna, att poesin får mindre utrymme nu än tidigare. Hon berättar:

Jag känner att vi skulle ha ännu mer poesi i kurserna. Jag är medveten om att vissa diktsamlingar har försvunnit under min tid som doktorand. ... Flera diktsamlingar

Pettersson

och prosalyrik har försvunnit, det kan ju vara så att texter blir inaktuella och därför byts ut. Jag vill inte säga att det har minskat avgörande mycket men det är ändå en känsla jag har. (Erika)

I Barbros, Fredriks och Håkans litteraturdidaktiska kurser finns det nästan inget innehåll som handlar om poesi eller poesididaktik. Alla tre uttrycker att poesin är viktig på flera sätt både som ett utmärkt didaktiskt verktyg men de anser även att poesin har ett litterärt egenvärde. Håkan ger uttryck för vissa skuld känslor för att poesin inte finns representerad, han säger:

Det är ju himla pinsamt men jag kan väl säga så här att vi brukar börja de här seminarierna med ett stående inlägg som handlar om fritt skrivande. Sedan har vi också dagens dikt, varje seminarium. På den första kursen väljer jag ut en dikt som jag läser. Det kan vara allt från Sapfo, Södergran, Ferlin, Fröding, lite nytt, lite gammalt. Det pinsamma är i sammanhanget att vi i de här ämnesdidaktiska kurserna i svenskämnet så har jag inte haft något speciellt seminarium där jag jobbar specifikt med dikter. (Håkan)

Barbro beskriver att poesin har en ”oerhört perifer roll” i de kurser hon undervisar i och hon kan inte heller ge några exempel på innehåll som rör poesin. Fredrik beskriver poesins roll i sina kurser:

Nej, det blir ju väldigt lite faktiskt men jo, vi har en övning där de får göra en diktanalys efter konstens alla regler och sedan i slutet tar vi ett varv där de får beskriva vilka känslor dikterna väckt hos dem. (Fredrik)

Här tar Fredrik upp hur studenternas egen upplevelse av den lästa dikten lyfts fram i slutet av seminariet. I materialet finns få exempel på undervisning som särskilt fokuserar på studenternas känslor kring det lästa. Det nämns vid några tillfällen som i Fredriks exempel ovan och ofta som ett tillägg till den verkliga uppgiften som inriktar sig på att testa olika analysverktyg.

Lärarnas motiveringar för poesiundervisning

Samtliga lärarutbildare som deltog i studien anser i olika grad att poesin har en viktig funktion inom lärarutbildningen. Vid analysen framträdde framför allt tre motiveringar för poesiläsning inom ämneslärarutbildningen. Jag har valt att dela in motiveringarna i:

- pragmatiska och didaktiska argument
- emancipatoriska argument
- kulturbärande argument

Pragmatiska och didaktiska argument

Erika, Barbro, Håkan och David argumenterar för att poesin är ett värdefullt didaktiskt verktyg för de blivande lärarna. De menar att de gymnasieelever som studenterna kommer att undervisa kan ha stor nytta av dikternas ofta ringa format. David uttrycker det så här:

Lyriken är idealisk på det sättet att den kan framställa reflektioner och händelser på ett mer koncentrerat sätt som till exempel prosan inte kan. (David)

Erika och Håkan anger också argument som har med tillgänglighet att göra och menar att för de elever på gymnasiet som har svårt att ta till sig långa texter erbjuder en dikt en möjlighet att arbeta med en text. Även argument som har med andraspråkselevers uttalsträning, elevers ordförståelse och tidsbesparande faktorer lyfts fram till diktens fördel. Barbro menar att lyriken kan gynna studenternas och i förlängningen elevernas precision i tal och skrift. Flera av de andra lärarutbildarna framför argument av likande karaktär där poesin betraktas som ett medel för att nå en annan kunskap.

Emancipatoriska argument

Lärarutbildarnas emancipatoriska argument handlar om att poesi kan fungera som ett stöd i människors identitetsskapande. Anna, Cecilia, David, Erika och Göran betonar poesins frigörande förmåga och menar att studenterna ska få möjlighet att uttrycka sina tankar och känslor kring en dikt och på så sätt utveckla sitt känsloliv. I en del av intervjun pratar David mycket om poesins funktion på ämneslärarutbildningen. Han säger:

Jag vill ju att de ska brinna för ämnet ... Det går ut på att de ska känna lust och kreativitet för de här uppgifterna ... Just det kreativa tycker jag att man måste ha i förhållande till texterna hela tiden. Att man får med sig något känslomässigt och något själverfaret. (David)

Även Cecilia lyfter fram lyriken som konstform och som en personlig upplevelse:

Men det är ju inte bara att analysera och lära sig som är viktigt. Jag vill ju att studenterna ska uppleva något, känna något och uppmuntras att formulera det de känner. (Cecilia)

Cecilia menar också att lyriken kan spela en viktig roll för att göra studenterna till "människor som bottnar i sig själva". Samtidigt uttrycker flera av lärarutbildarna en osäkerhet kring att fokusera på studenternas upplevelser. Erika säger:

Vi har så få seminarium så då vill jag att de ska få med sig verktyg att jobba med, analysverktyg och så. Det finns även författarskap som jag vill att de ska känna till och

Pettersson

sätta in den litteraturhistoriska kontexten, det är lätt att själva upplevelsen av en dikt glöms bort eller ja, den kommenteras ofta men är sällan i fokus för själva seminariet. (Erika)

Kulturbärande argument

I intervjuerna förekommer det flera argument som handlar om lyrikens roll som en viktig del av det litterära arvet. Håkan resonerar så här:

Sen har det ju mycket att göra med allmänbildning och kulturarv också. Det finns författarskap och specifika dikter och sådär som en svensklärare bara måste ha koll på. (Håkan)

I den del av intervjuerna då kursernas poetiska urval diskuterades blev den här typen av argumentet tydliga. Flera av de intervjuade nämner allmänbildning som ett argument för att legitimera lyrikmoment inom ämneslärutbildningen. Fredrik anser att det finns verk som ”man bara ska känna till som blivande lärare men också som samhällsmedborgare”.

Av de intervjuade lärarna var det ingen som ifrågasatte poesins roll som en del av de litteraturdidaktiska kurserna inom ämneslärutbildningen utan samtliga argumenterade i olika grad för dess berättigande. Den enda som antydde att poesins varande inom kurserna kunde ifrågasättas var Göran och en del av hans diskussion kring poesins legitimitet återges här:

Då är frågan huruvida man betraktar lyriken och hur man definierar dess relevans. Man skulle ju kunna säga att det är en sorts antikverad form av litteratur som inte svarar emot några direkta behov i samhället. Man måste kanske då erkänna att det är på det viset. Det kan ha ett värde men just som ett musealt objekt eller praktik. Samtidigt kan man ju säga att det inte alls är på det viset utan att lyriken har ett stort värde för oss på flera olika sätt, jag vill gärna tro det men för att kunna argumentera för dess plats så måste man acceptera och inte rygga för de predikament som omgärdar lyriken och poesin. (Göran)

Göran var den av de intervjuade lärarna som hade mest poesi i sina kurser, i form av föreläsningar, övningar, analys och eget skrivande. Vid några tillfällen diskuterar han, som i citatet ovan, den tudelade bilden av poesin som en potentiellt utdöende konstform eller som en i högsta grad aktuell kulturyttring.

Lärarnas reflektioner kring poesins roll

Samtliga åtta lärare anser att prosa, framförallt romaner men även noveller får betydligt mer utrymme än poesin.. Barbro berättar:

Det är tydligt att poesin får stå tillbaka till förmån för romanen, den ser man som mer nyttig. (Barbro)

Alla informanter anser att i de fall då poesin får stå tillbaka så beror det på att romanen och noveller tar stort utrymme och att flera lärare, och även studenter, tycker att poesin är svår och abstrakt att arbeta med. Tre av informanterna menar att det har att göra med kravet på mätbarhet både i skolan och inom lärarutbildningen. Fredrik beskriver svårigheten så här:

Jag kan förstå att det är knöligt, hur avgör man om studentens diktanalys är VG lik-som eller om de har skrivit en egen dikt, nej den där var bara ett G ja du fattar det är svårt faktiskt. (Fredrik)

Anna, Håkan och Barbro säger att lärarstudenterna i många fall visar en uppenbar osäkerhet kring att arbeta med lyriska inslag medan prosa och argumenterande, vetenskapliga texter hanteras med en annan säkerhet. Anna resonerar kring varför poesin ofta får stå tillbaka:

... där tror jag att mätbarheten är en bov. Att lärarna har svårt att bedöma texterna. Men det kan också bero på bristande självförtroende hos lärarna, att de själva inte litat på sig att undervisa i det om man tycker det är svårt. Vi får fortsätta köra på det spår vi har nu och hoppas på att fler elever får läsa lyrik i skolan och som sagt mätbarheten är en bov men samtidigt den verklighet vi måste förhålla oss till. (Anna)

I flera av intervjuerna förde lärarutbildarna mer allmänna resonemang om skönlitteraturens roll inom ämneslärarutbildningen. Många av lärarna har jobbat länge inom utbildningen och tycker sig se en förändring i inställningen till skönlitteratur både bland studenter och lärare. Fredrik säger:

Jag tycker att det har hänt något där. Studenterna som kommer hit har ofta väldigt få läsoplevelser med sig i bagaget. Jag kan dra någon koppling till Dagerman eller Östergren och de bara "Dagerman vad för nåt?". Då får man stanna upp och inse OK jag får börja i en annan ände här. (Fredrik)

Även Anna har liknande tankegångar:

Sen läser ju inte studenterna alls på samma sätt som de gjorde innan, det är som att det inte längre är en självklarhet att man gillar att läsa bara för att man ska bli svensklärare. Det kunde man bara utgå ifrån för 20 år sedan. Det är som att både studenterna och kanske också vi som undervisar på lärarutbildningarna ifrågasätter nyttan med att läsa på ett sätt som inte gjordes tidigare. Nu för vi mer diskussioner av typen men vad är en text, kan vi läsa på andra sätt, kan vi se en film istället? Jag kämpar ändå för att vi ska läsa böcker men ja, ibland är det lite motvind. (Anna)

Pettersson

Urval av dikt

När jag har undersökt urvalet av dikt har jag dels gjort det genom att fråga lärarna vid intervju tillfället, dels granskat de litteraturlistor som jag fått tillgång till. Vid studiet av dessa listor och i analysen av intervjuerna framträder några gemensamma drag gällande urvalet av poesi. Det finns fler manliga än kvinnliga poeter representerade och de flesta är svenskfödda. Ferlin, Tranströmer, Tegnér och Stagnelius är frekventa i de litteraturlistor jag tagit del av. Några av de kvinnliga poeter som omnämns i både intervjuer och listor är Boye, Södergran, Sapfo, Lugn och Tikkanen. Lärarna förhåller sig vid flera tillfällen kritiska till den egna kursens urval. Barbro, vars kurser inte innehåller någon poesi, säger:

Hos oss får i stället de stora manliga romanförfattarna ett enormt utrymme. Man tar Balzac, Zola, Strindberg. (Barbro)

Anna säger:

Man försöker väl ha ett historiskt perspektiv så klart, sen försöker jag plocka med så många kvinnor jag kan. Jag märker också nu när du frågar att det blir mest gamla författare typ Nordenflykt, Martinsson och Aspenström. (Anna)

Det är få av titlarna som visar samtida författare. De enda samtida poeter som jag kunde hitta i mitt material var Mossaed, Tikkanen, Farrokhzad och Runefelt. Intervjuer och litteraturlistor ger också en bild av att främst kanoniserad litteratur förekommer i lärarutbildarnas kurser. Ingen av lärarutbildarna ger exempel på situationer och innehåll där studenterna själva får välja vilka dikter de ska läsa.

Lärarnas eget poesiintresse

Resultatet visar ett samband mellan lärarutbildarens egen poesikonsumtion och förekomsten av poesi i deras kurser. De lärare som anser att poesin har en ganska till väldigt central roll i en eller flera av deras kurser och som också har ett flertal poeter representerade i sina kurslistor var Anna, Cecilia och Göran. Anna, Cecilia och Göran är också de lärare som uttrycker att de själva regelbundet tar del av poesi på sin fritid. Fredrik och Håkan varken läser eller skriver poesi på sin fritid och poesin har en liten plats i deras kurser. Inte heller David och Erika ägnar sig åt fritidsläsning av poesi. Barbro uppger att poesin har "en oerhört perifer roll" i de kurser hon undervisar i men på frågan om hon själv läser poesi svarar hon "Massor!" Tilläggas bör att Barbro gav uttryck för en frustration över poesins marginaliserade roll inom ämneslärarutbildningen men eftersom hon inte var kursansvarig kunde hon i endast liten utsträckning påverka kursens innehåll. På följdfrågan om varför de läser poesi anger lärarna argument som har med fantasi, känslor och personlighetsutveckling att göra.

Sammanfattning av resultatet

Resultaten visar att förekomsten av poesi på ämneslärarutbildningen skiljer sig markant åt på de olika lärosätena. Tre av de intervjuade lärarutbildarna uppger att poesin har en central roll inom de litteraturdidaktiska kurserna medan tre av informanterna säger att poesin har en perifer till mycket perifer roll inom utbildningen. Samtliga lärarutbildare anser att poesin har eller borde ha en viktig roll inom ämneslärarutbildningen och anger pragmatiska, didaktiska, kulturbärande samt emancipatoriska argument för detta.

Samtliga intervjuade lärare anser att poesin får stå tillbaka till förmån för de mer prosaorienterade texterna och särskilt romanen anges som starkt prioriterad i kurserna. Informanterna har också en entydig bild av att både studenter och många lärare tycker att poesin är svår och abstrakt att arbeta med. Av de åtta intervjuade lärarna uppger tre att svårigheten delvis har att göra med kravet på mätbarhet inom gymnasieskolan men även inom ämneslärarutbildningen.

Angående urvalet av dikt visar intervjuer och litteraturlistor att en majoritet av lärarna använder kanoniserad poesi i sina kurser. Det finns fler manliga än kvinnliga poeter representerade i kurserna och en majoritet av poeterna som tas upp är svenskfödda. I materialet finns få exempel på att samtida författarskap ges utrymme i poesiundervisningen hos de intervjuade lärarutbildarna.

Magisteruppsatsens resultat antyder ett samband mellan förekomsten av poesi i ämneslärarutbildningens litteraturdidaktiska kurser och lärarnas privata relation till poesi. De tre lärarna med flest poetiska inslag i sina kurser är också de som konsumerar mest poesi på sin fritid. De tre lärare som endast har lite poesi i kurserna uppger att de ytterst sällan läser poesi på fritiden.

Diskussion och implikationer

Rosenblatt (2002) menar, som tidigare nämnts, att det finns två huvudkategorier för att gruppera läsning av text, den estetiska och den efferenta. Den estetiska läsningen är den upplevelsebaserade läsningen medan den efferenta läsningen har som syfte att hitta information eller mönster i en text för att till exempel kunna svara på en fråga. I analysen utifrån Rosenblatts begreppspar framkommer att det å ena sidan är viktigt för lärarutbildarna att studenternas upplevelser och känslor ges utrymme i poesiundervisningen. Å andra sidan visar analysen av det poesididaktiska innehållet såsom uppgifter, föreläsningar och seminarieinnehåll att lärarna främst ägnar undervisningen åt strategier för diktanalys, begrepp, stilfigurer och litteraturhistoria och inte åt studenternas upplevelser av det lästa. För en kulturellt hållbar utveckling inom svenskämnet behöver både den estetiska och den efferenta läsningen ges utrymme för att på så sätt skapa en brygga mellan tolkningar, kritik, njutning, affekter och stilistisk analys. Då kan poesin bidra till att studenter och elever, med poesins hjälp, kan skapa ett förhållande mellan den subjektiva upplevelsen och världen runt omkring dem.

I artikelns inledning beskrivs Biestas (2011) tre skilda men relaterade funktioner kvalifikation, socialisation och subjektivering. Undervisningens kvalificerande funk-

Pettersson

tion är den som tydligast framgår i materialet och informanterna ger flera exempel som handlar om att göra lärarstudenterna mer kvalificerade inom poesin. Den kvalificerande funktionen är synlig till exempel när lärarutbildarna väljer undervisning som syftar till kännedom om olika författarskap, poesididaktiska frågor och analysverktyg. I flera av intervjuerna finns formuleringar om kursens mål och lärarutbildarna ger uttryck för att målstyrningen är stark i de litteraturredidaktiska kurserna.

De delar som har socialiserande inslag i undervisningen blir tydliga när lärarutbildarna hänvisar till normer och värderingar som dikterna förmedlar men även i det kulturbärande argumentet som flera av informanterna framhåller som centralt vid poesiundervisningen. Lärarna menar att dikterna innehåller kunskap om samhället och är en del av den litterära kanon som studenterna bör känna till. Utbildningens socialiserande funktion kommer här till uttryck genom att de normer och värderingar som finns inom läraryrket sätts i relation till poesin som ett kulturellt fenomen. Lärarutbildarnas undervisning bidrar också till subjektifiering i det avseendet att den enligt lärarutbildarna syftar till en kritisk självständighet i relation till poesin. Lärarutbildarna vill att studenterna ska "tänka själva" och bilda sig egna uppfattningar utanför mallar och normer. Den subjektifierande funktionen syns också i intervjuerna när lärarutbildarna vill att studenterna ska ta egna initiativ i arbetet med poesin och att de ska ges utrymme att tala, skriva och läsa dikter utifrån sin egen unika röst.

Flera av de intervjuade lärarna i den här studien anser att ett av poesins problem både inom lärarutbildningen och på gymnasieskolan är svårigheterna med att mäta och utvärdera själva lärandet. Lärarutbildarna diskuterar vid flera tillfällen kravet på mätbarhet och ifrågasätter även fenomenet samtidigt som en av dem konstaterar att det är "den verklighet vi måste förhålla oss till". Kravet på mätbarhet handlar till viss del om kravet på administration och ordning. Degerman (2020) beskriver administrationens förhållande till kulturell hållbarhet så här:

Kopplar man samman begreppet hållbarhet med begreppet kultur händer det emellertid något intressant: dess betydelse tycks röra sig från det administrativt normativa mot det oordnade. Kultur administreras, men står samtidigt för det som inte kan administreras. (Degerman, 2020, s. 14)

Här tydliggörs en spänning mellan skolans krav på mätbarhet och på en kultur som gör motstånd och som inte alltid kan införlivas i olika betygssystem och bedömningsmallar. På samma sätt synliggörs, i den här studien, en konflikt mellan idealbilden av poesiundervisning och de förutsättningar som lärarutbildarna faktiskt har.

Utifrån ett poesididaktiskt synsätt på lärarutbildningen tolkar jag Biestas resonemang som att lärarstudenterna kan bli pedagogiskt kloka genom att lärarutbildare bejaktar utbildningens svaghet. Det innebär att pedagogiken är svag i bemärkelsen att dess resultat aldrig kan garanteras vilket enligt Biesta (2013) också är utbildningens verkliga existentiella styrka eftersom det då kan "öppnas rum för unikheter att bryta in i världen" (Biesta, 2011, s. 95). Lärarutbildarna i den här studien ger vid flera tillfällen uttryck för en frustration över att de individuella utforskningarna samt de

politiska och samhällskritiska aspekterna av poesin inte kan ges större utrymme i undervisningen. Utifrån ett kulturellt hållbarhetsperspektiv är en alltför stor betoning av undervisningens kvalificerande funktion potentiellt problematisk eftersom poesins sociala och kulturella innehåll riskerar att negligeras. När Degerman använder begreppet kulturell hållbarhet i samband med poesi beskriver han ”det poetiska såret” på ett sätt som är meningsfullt för den här diskussionen. Han skriver:

När så det poetiska såret uppträder i vår tids poesi sker det på ett nytt sätt som ett förhållande mellan de yttre samhälleliga företeelserna – nationalism, terrorism, klimatkris – och den personliga ångest och utsatthet som dessa företeelser ger upphov till. Kanske kan man då säga att den samtida engagerade konsten är kulturellt hållbar eftersom den, i samklang med huvudfåran inom poetiken förstår detta som ett erkännande av det ohållbara, det ständigt föränderliga, i de existentiella predikamenten ... Den sköra ohållbarheten som är en förutsättning för den hållbara kulturen visar sig således på skilda sätt i poetiken. (Degerman, 2020, s. 183–184)

Degermans resonemang ställer frågor om hur poesin ur ett hållbarhetsperspektiv kan utmana gränser snarare än att berätta hur något ska vara och det är ett förhållningssätt som kan vara vägledande för poesididaktiken oavsett skolform. Även textforskaren Parmenius Svärd (2016) anser att undervisning i poesi delvis kräver ett annat sätt att förhålla sig till det mätbara. Hon skriver:

Poesin bygger inte på det tekniskt rationella. Grammatiska regler upphör att gälla. Poesi är ingen genre som ska fixas, utan i stället övning i ordens kraft och påverkan. När det gäller att läsa poesi kan sann kritisk läsning göras. Tolkningar finner sin rimlighet när man går tillbaka in i texten och närläser och samtalar. Abstrakt och konkret i skön förening. Ett makrokosmos i mikroformat. (Parmenius Svärd, 2016, s. 27)

Parmenius Svärds reflektioner kring vad poesi är och kan vara stämmer väl överens med Biestas (2011) utbildningsfilosofiska resonemang. Utbildning handlar, enligt Biesta, ytterst om relationer mellan individers växande och samhällets sociala och kulturella tillgångar och funktionen av subjektifiering kan ses som en process där utbildning betonar individers relation till världen. I skolan kan en del av hållbarhetsarbetet handla om utforskandet av konst där exemplet poesi kan vara ett sätt att närma sig frågor om hur vi lever våra liv och om andra etiska och politiska frågor som saknar fördefinierade svar.

Läraryrket urval av poesi indikerar att en majoritet av dem använder en äldre manlig kanoniserad poesi i sina kurser och lärarna ger endast få exempel på den unga samtids poesin vilket också bekräftades i studiet av kursernas litteraturlistor. En möjlig konsekvens av detta urval är att studenter som saknar förtrogenhet med den skönlitteratur som främst uppskattas av en bildad elit, inte känner att de passar in i undervisningen.

Kanondebatten inom svensk didaktisk forskning är livlig (Karlsohn, 2009; Palo,

Pettersson

2013) och inte en del av den här studiens frågeställningar men jag vill ändå, utifrån studiens resultat, uppmuntra till en diskussion inom lärarutbildningen kring urval av litteratur i relation till upprätthållande av klass- och maktpositioner. Utan att förneka de kvalitéer som den kanoniserade poesin ofta har kan lärare behöva se och bejaka de övriga litteraturerfarenheter som studenter och elever kan besitta. Det är också viktigt att lärare medvetet arbetar för att utmana och nyansera de ofta stereotypa bilder som finns om poesin som genre. En del i det arbetet kan vara att synliggöra samtids poesin till exempel i form av Iman Talabanis (2016) dikt *Tillfällig* med en halv miljon visningar på Youtube eller diktantologin *Berör och förstör: Dikter för unga* (Farrokhzad & Folkhammar, 2019). I den här studiens material, som omfattar de åtta transkriberade intervjuerna samt litteraturlistor från sex av lärarnas litteraturredaktiska kurser, finns endast fyra exempel på samtida poeter. Ur ett kulturellt hållbarhetsperspektiv innebär ett sådant urval att den samtida engagerade poesin om till exempel utanförskap, klimatkris och politik ges ett litet utrymme inom ramen för ämneslärarutbildningens svenskämne. Med mer fokus på den samtida poesin finns också möjligheten att den stereotypa bilden av poesi förändrades och genren visar sig vara mer än vad eleverna tidigare trott (Sigvardsson 2020).

Jag vill avslutningsvis drista mig till att komma med några didaktiska implikationer utifrån studiens resultat men även utifrån min erfarenhet av poesididaktik efter många år som lärare. Det är signifikant för poesin att det som sägs ofta har både en bokstavlig och symbolisk betydelse vilket skapar möjligheter att föra samtal om dikter oavsett elevernas tidigare erfarenheter. Inom ramen för svenskundervisningen på gymnasiet finns det stora möjligheter att utforma den skönlitterära undervisningen utifrån emancipatoriska argument och poesin kan erbjuda en upplevelse befriad från mätbarhet och idéer om tydliga rätt och fel. En vanlig uppfattning är att dikter egentligen inte kan analyseras eftersom den litterära upplevelsen då riskerar att förstöras. Jag håller inte med. Dikter kan och bör analyseras men inte endast i syfte att leta efter förutbestämda fenomen i dikten utan för att bredda upplevelsen och för att visa eleverna dikternas svindlande djup. Poesin är dock större än svenskämnet och det finns goda skäl för att använda dikternas ämnesövergripande potential. Dikter kan till exempel användas i ämnen som samhällskunskap, religion och naturkunskap för att inleda, avsluta eller utveckla ett ämnesspecifikt samtal. Att sambandet mellan dikterna och olika skolämnen inte alltid är självklara är den poetiska läsningens privilegium och här kan eleverna själva få göra det kreativa arbetet vilket kan bidra till den subjektifierande process som Biesta (2011) efterfrågar. Genom ett ämnesövergripande arbete med dikter kan eleverna få syn på lyriken som genre, dess funktionella stilgrepp och specifika uttrycksmedel och dikterna kan också öppna upp för diskussioner om ett kulturellt hållbart samhälle. Poesin kan då fungera som en brygga mellan skolan och omvärlden. Att närma sig poesiundervisningen på det här sättet tar emellertid tid och är nytt för många elever. Det är därför viktigt att deras nyfikenhet inte motarbetas av en skola som nervöst sneglar på betygskriterier och bedömningsproblematik.

Mängden, innehållet och attityden till poesiundervisning skiljer sig markant åt

mellan de olika lärosätena. Detta resultat kan öppna för diskussioner om svensk-läro-utbildningens uppdrag. Vilka inslag ska särskilt betonas? I fyra av intervjuerna för läro-utbildarna resonemang om skönlitteraturens roll i lite vidare bemärkelse. Läro-utbildarna anser att skönlitteraturens roll i samhället på många sätt har marginaliserats vilket har medfört att studenter men även läro-utbildare uppvisar ett allt större tvivel på nyttan med att på ett traditionellt vis läsa romaner, noveller och dikter överhuvudtaget. Flera av läro-utbildarna för diskussioner om att det inte längre är självklart att identifiera svenskämnet med skönlitteratur, vilket de beklagar. Utifrån dessa resonemang vill jag argumentera för den skönlitterära boken och för läsning så att dikten, novellen och romanen kan få utrymme inom ramen för svensk-läro-utbildningen. Om detta inte sker finns det en risk att uttrycket *läsa en bok* blir synonymt med *söka information*. Ett sådant förhållningssätt skulle ta ifrån läro-studenterna, och i förlängningen eleverna, möjligheten att få tillgång till nya världar och insikter men också till sitt eget "universum". Sammanfattningsvis drar jag slutsatsen att om läro-studenterna ska gå in i yrket som medvetna subjekt och som pedagogiskt kloka lärare (Biesta, 2012) är det nödvändigt att de under sin utbildning får möjlighet att pendla mellan kunskap och reflektion över dessa kunskaper. Den här studiens resultat tyder på att poesin möjliggör ett pendlande mellan att inhämta kunskaper om till exempel lyrikanalys, författarskap, lyrikdidaktik å ena sidan och subjektifikationen där studenternas egen reflektion är en del å andra sidan. Frågan om mängden teoretiska kunskaper och mängden personlig reflektion får då en underordnad betydelse eftersom vägen mot subjektivering handlar om hur studenter och elever ges möjlighet att genom undervisning göra poesin och poesididaktiken till en del av det egna subjektet. Ett sådant perspektiv skulle möjliggöra att vi inte bara kan förstå lyriken med hjälp av våra liv. Vi kan även förstå våra liv med hjälp av lyriken.

Referenser

- Alfredsson, J. (2018). The "effanineffable" weakness of poetry: the duality of bringing poetry into the teacher training classroom. I S. L. Kleppe & A. Sorby (Red.), *Poetry and pedagogy across the lifespan: disciplines, classrooms, contexts*. (s. 237–253). Palgrave Macmillan.
- Andersson, P. (2019) Lyrikläsning som didaktisk praktik. *Norsk pedagogisk tidskrift*, 103(1), 66–76.
- Bergsten, S. & Elleström, L. (2004). *Litteraturhistoriens grundbegrepp*. Studentlitteratur.
- Bergöö, K. (2005). *Vilket svenskämne? Grundskolans svenskämne i ett läro-utbildningsperspektiv*. [Doktorsavhandling, Lunds universitet].
- Biesta, G. (2005). Against learning. Reclaiming a language for education in an age of learning. *Nordisk Pedagogik*, 25, 54–66.
- Biesta, G. (2011). *God utbildning i mätningens tidevarv*. Liber.
- Biesta, G. (2012). The future of teacher education: Evidence, competence or wisdom? *RoSE Research on Steiner Education*, 3(1), 8–21.
- Biesta, G. (2013). *The beautiful risk of education*. Paradigm Publishers.

Pettersson

- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber.
- Dahlbäck, K., Bengtsdotter Katz, V. & Lyngfelt, A., (2019) Views of poetry as a competence expressed by students in teacher education. *Theoria et Historia Scientiarum Journal*, 15, 101–121. <http://dx.doi.org/10.12775/ths.2018.007>
- Degerman, P., Giritli Nygren, K. & Nyhlén, S. (Red.), (2020). *Kulturell hållbarhet – vad är det?* Makadam förlag.
- Degerman, P. (2012). "Litteraturen, det är vad man undervisar om" *Det svenska litteraturredidaktiska fältet i förvandling*. [Doktorsavhandling, Åbo Akademi].
- Farrokhzad, A. & Folkhammar, K. (Red.), (2019) *Berör och förstör: dikter för unga*. Rabén & Sjögren Förlag.
- Helgesson, G. (2015). *Forskningsetik*. Studentlitteratur.
- Karlsohn, T. (2009). Kanon och kritik. En debatt och några eftertankar. I Leppänen, K. & Lundahl, M. (Red.) *Kanon ifrågasatt. Kanoniseringsprocesser och makten över vetandet* (s. 232–270). Gidlunds förlag.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur.
- Lundahl, L. (2020). *Läroarbildningens vedersakare*. Underlag till seminarium på SWERA-konferensen. Umeå universitet, Sverige, 7–8 oktober.
- Lundström, S., Manderstedt, L. & Palo, A. (2011). Den mätbara litteraturläsaren. *Utbildning och demokrati*. 20(2), 7–26.
- Palo, A. (2013). *Svenskläraren som vision och konstruktion*. [Doktorsavhandling, Luleå Tekniska Universitet]. Luleå. Tillgänglig: <http://ltu.diva-portal.org/smash/get/diva2:991127/FULLTEXT01.pdf>
- Parmenius-Swärd, S. (2016). Övning i ordens kraft. *Svenskläraren*, (3), s. 27–28. <http://www.svensklararforeningen.se/ovning-i-ordens-kraft/>
- Reichenberg, M. (2008). *Vägar till läsförståelse: texten, läsaren och samtalet*. Natur och Kultur Akademisk.
- Rosenblatt, L. (2002). *Litteraturläsning som utforskning och upptäcktsresa*. Studentlitteratur.
- Sigvardsson, A. (2016). Teaching poetry reading in secondary education: findings from a systematic literature review. *Scandinavian Journal of Education Research*, 61(4), 584–599.
- Sigvardsson, A. (2019). Don't fear poetry! Secondary teachers' key strategies for engaging pupils with poetic texts. *Scandinavian Journal of Education Research*, 19(6), 111–142.
- Sigvardsson, A. (2020) *Möten med dikten - Poetiska läspraktiker inom och utanför gymnasieskolan*. [Doktorsavhandling, Luleå Tekniska Universitet]. <http://ltu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1424573/FULLTEXT01.pdf>
- . (2011). *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*. Skolverket.
- Soini, K. & Birkeland, I. (2014). Exploring the scientific discourse on cultural sustainability. *Geoforum*, 51(2014), 213–223. <https://doi-org.ezp.sub.su.se/10.1016/j.geoforum.2013.12.001>

- Talabani, I. (2016). *Iman Talabani – Tillfällig. 2:a plats Ortens bästa poet 2016* [video].
<https://www.youtube.com/watch?v=TJW3oGrF3HE&t=1s>
- Ulfgard, M. (2015). *Lära lärare läsa: Om utbildning av svensklärare och litteraturundervisning*. [Doktorsavhandling, Uppsala universitet].
- UNESCO. *Unesco Sustainable Development Goals*. <https://en.unesco.org/sustainable-developmentgoals>. (Hämtad 2021-05-21).

Författarna i ForskUL äger upphovsrätten för sina egna arbeten.
ForskUL är en open access-tidskrift och publiceras under licensen CC BY.

OPEN ACCESS